

## DANMARKS FARMACEUTISKE SELSKAB

1912

23. oktober

1962

Det første halvsekel af Selskabets historie er i disse dage tilbagelagt. For et stadig ungt og levende selskab som vort, er det naturligt ved en sådan milepæl at gøre lidt status over den aktuelle situation, at besinde sig på fremtidens muligheder, men også kort at kaste blikket tilbage over den svundne tid.

Selskabets formelle tilblivelse kan tidsfæstes til den 23. oktober 1912, da en generalforsamling vedtog dets første love. Om de forhandlinger, der gik forud, og om baggrunden for Selskabets oprettelse kan læses i apoteker *Harald Barfoeds* meget personlige tale ved 25-års jubilæet (Dansk Tidsskrift for Farmaci 11, 1937, pag. 249). Det historiske perspektiv er forlænget bagud i apoteker, dr. phil. *E. Høst-Madsens* artikel andetsteds i dette jubilæumsnummer. Selskabet er dr. *Høst-Madsen* megen tak skyldig, fordi værdifuldt historisk materiale derved er blevet bevaret for eftertiden i bearbejdet form. Til en række andre fremtrædende medlemmer har bestyrelsen rettet opfordring om at udarbejde artikler til dette skrift. Bestyrelsen retter en varm tak til apoteker, dr. pharm. *F. Reimers*, lektor *V. Gaunø Jensen*, sygehusapoteker *K. V. Grove-Rasmussen* og direktør, cand. pharm. *C. G. Wolffbrandt*, fordi de så beredvilligt har påtaget sig opgaven. Jubilæumsnummerets indhold afspejler de væsentlige faglige og videnskabelige grene af faget, hvorfra Selskabet henter sine medlemmer, men desværre har skæbnen på et enkelt punkt krydset vore intentioner. En artikel om den praktisk-videnskabelige indsats på vore »almindelige« apoteker i de sidste 50 år havde apoteker *E. V. Christensen* med vanlig beredvillighed påtaget sig at skrive. Arbejdet, som blev det sidste, han påbegyndte, var ved hans død ikke nået et sådant trin, at det lod sig færdigbearbejde af andre. Hans egne publikationer, præget af aldrig svigtende kritisk sans og sund

fornuft, står som et monument over en epoke i dansk farmaci, og få kunne vel med større vægt end den gamle pioner have skrevet dette led i serien. Apoteker *C. C. Petersen* har i stedet for med meget kort varsel påtaget sig at causere over livet på apoteket gennem det sidste halve århundrede. Vi bringer apotekeren en varm tak.

Det er vort håb, at disse korte indlæg sammen med foredragslisten og nærværende oversigt over Selskabets interne udvikling vil fremkalde gode minder hos ældre medlemmer og give den unge generation en orientering om dets virksomhed samt skabe respekt for dets traditioner.

I det følgende skal der forsøges en summarisk karakteristik af Selskabet, dets funktioner og udvikling i de første femti år.

Baggrunden for Selskabets tilblivelse var utilfredshed med fagets daværende forhold, der var præget af træghed, af dårlige økonomiske forhold for de konditionerende farmaceuter og deraf følgende fagpolitiske stridigheder, forhold som afgav den dårligst mulige grobund for faglige fremskridt og selvstændigt videnskabeligt arbejde.

Den direkte impuls kom ifølge *Barfoeds* beretning fra cand. pharm. *M. S. Hansen*, der som formand for Dansk Farmaceutforening i 1911 havde deltaget i den svenske Farmaceutiska Föreningens 50-års jubilæumsfest i Stockholm og vendte hjem fuld af begejstring. Han samt afdelingsforstander *L. E. Walbum* og daværende konsulent i Sundhedsstyrelsen *Harald Barfoed* drøftede mulighederne for dannelsen af et lignende selskab med ideel, ikke-fagpolitisk målsætning. *Harald Barfoed* (d. 1955) må imidlertid klart betragtes som den egentlige initiativtager til dannelsen af Danmarks farmaceutiske Selskab. Det var ham, der fik interesseret Den farmaceutiske Læreanstalts lærerkollegium for tanken og udarbejdede en liste over potentielle medlemmer samt udkastet til Selskabets første love. Vi hylder mindet om Selskabets stifter og beundrer det mod, der skulle til for at gå i gang med en sådan opgave, efter at tre forløbere var forlist. *Harald Barfoed* omfattede, også da han senere blev apoteker, stedse Selskabet med stor interesse og bevågenhed, som det vil fremgå af det følgende. Alle pessimistiske spådomme

blev gjort til skamme, og Selskabet har nu gennem et halvt århundrede bevist sin levedygtighed.

Som nævnt i dr. *E. Høst-Madsens* artikel har Selskabet haft tre danske forgængere, og den svenske Farmaceutiska Föreningen har på en måde stået som forbillede for Selskabets stiftere. Alligevel havde Selskabet lige fra begyndelsen sit særpræg, ved så afgjort at lægge hovedvægten på »at fremme den videnskabelige og praktiske udvikling inden for dansk farmaci«. I modsætning til f. eks. det svenske søsterselskab har Danmarks farmaceutiske Selskab aldrig haft til formål at samle kapital for at yde personlig økonomisk støtte. Disse opgaver var herhjemme varetaget af allerede eksisterende, andre foreninger og fonds som Det pharmaceutiske Understøttelsesselskab (stiftet 1830), Hjælpeforeningen for farmaceutiske Studerende (stiftet 1907), Fonden til det pharmaceutiske Studiums Fremme (stiftet 1873), samt senere tilkomne selvstændige fonds og legater.

En anden afgørende forskel fra det svenske forbillede var, at dette kunne optage alle interesserede, medens Danmarks farmaceutiske Selskab i sine første år må karakteriseres som et særdeles eksklusivt selskab. Optagelse kunne således kun finde sted ved opfordring fra bestyrelsens side og kun, når vedkommende havde kvalificeret sig ved udgivelse af mindst ét selvstændigt, videnskabeligt eller praktisk arbejde. I disse strenge regler er der som bekendt sket væsentlige lempelser, uden at det videnskabelige niveau i øvrigt kan siges at have lidt derved. Optagelse er efter de nugældende love reelt en indmeldelse. Dog har man efter den nye studieordnings indførelse fundet det naturligt at stille krav om farmaceutisk kandidateksamen for ordinært medlemskab. Lovene åbner dog mulighed for optagelse af andre som ekstraordinære medlemmer, og siden 1938 har der eksisteret en stående indbydelse til studiosi til at overvære Selskabets almindelige møder efter forudgående tilmelding på Højskolen. Fra at være en eksklusiv klub for de få, har Selskabet i pagt med tiden således udviklet sig til en organisme for de mange positivt interesserede, der søger orientering om aktuelle ikke-fagpolitiske spørgsmål, og til et sted, hvor også de unge f. eks. af enkelte topforedrag kan stimuleres til selvstændig aktivitet, og hvor de er velkomne til at forelægge deres originalarbejder. Den almindelige, orienterende foredragsvirk-

somhed havde navnlig en kraftig opblomstring i trediverne efter 1933-farmakopeens ikrafttræden; denne funktion er nu delvis overtaget af ajourføringskurser arrangeret af det såkaldte PUF-udvalg, hvori foruden Selskabet også Højskolen og de to fagpolitiske foreninger deltager.

Medlemstallet var ved Selskabets stiftelse 46, tallet er i de forløbne 50 år steget til 568. Fire af de oprindelige 46 medlemmer fra 1912 kan vi endnu glæde os over at have iblandt os, nemlig apotekerne *P. C. K. Tang Barfod*, dr. pharm. h. c. *J. K. Gjaldbæk*, dr. phil. *E. Høst-Madsen* og dr. pharm. *M. N. Reimers*.

Foredragsvirksomheden var i begyndelsen Selskabets eneste og har stedse været den centrale del af dets liv. Et indtryk af omfanget og emnerne giver den pag. 282–293 gengivne liste over foredrag. Listen afspejler ganske godt de forskellige epoker i farmaciens udvikling i dette spænd af år. Det første foredrag blev holdt mandag den 9. december 1912 på *Scheeles* fødselsdag – vistnok dog et rent tilfælde. Vor svenske søsterforening har med indlysende videnskabelig og national motivering ønsket at markere denne dato for en stor farmaceuts og naturvidenskabsmands fødsel ved at instituere en årlig »Scheele-forelæsning«, første gang afholdt i forbindelse med 100-års jubilæet i Farmaceutiska Föreningen i 1961. En tradition af tilsvarende art blev skabt i Danmark i 1958, da »Baggesgaard-fonden« blev stiftet. Selv om den årlige »Baggesgaard-forelæsning« ikke finder sted under Selskabets auspicer og finansieres af en selvejende fond, er det naturligt her at nævne professor, dr. phil. *H. Baggesgaard Rasmussen*. I tre perioder var han Selskabets formand og med sine 35 foredrag, især koncentreret til pionertiden i trediverne, står han som en af de mest aktive foredragsholdere af Selskabets medlemmer, tæt fulgt af Højskolens nuværende rektor, professor, dr. phil. *Sv. Aa. Schou*. Både professor *Baggesgaards* slidsomme, flittige arbejde med orientering om aktuelle emner og hans evne til at stimulere lysten til videnskabeligt arbejde bevirker, at hans navn for altid vil være ristet i Selskabets annaler med en særlig glans. Til ham og de mange andre

bortgangne, der gennem årene har båret Selskabets seriøse arbejde, går i disse dage vor tak.

Som et kuriosum kan det nævnes, at den traditionelle ugedag, mandag, for Selskabets normale møder går helt tilbage til dets første leveår. Den eneste periode, hvor der i større udstrækning blev afvejet fra mandagen som mødedag, var under den 2. verdenskrig, hvor møderne på grund af aftenspærretiden blev holdt søndag formiddag.

Vor prioritet på mandagen er endnu, så vidt det er gørligt, stiltiende respekteret af en række beslægtede foreninger og selskaber, hvoraf flere af vore medlemmer også er medlemmer. Dette gælder således Kemisk Forening, Biologisk Selskab, Danmarks Apotekerforening og Dansk Farmaceutforening og flere andre, som Selskabet altid har haft et venskabeligt samarbejde med bl. a. i form af talrige, gensidige indbydelser til foredrag af fælles interesse, gennemsnitligt vel ca. en halv snes årligt.

Men også de lettere strenge har Selskabet, omend i behersket omfang, spillet på. Traditionen med en let servering efter møderne går helt tilbage til 1912, og det var også dengang just smørrebrød, øl og kaffe. Tanken var naturligvis, at den faglige diskussion kunne fortsætte under hyggelige former, og selv om diskussionen måske i de senere år med den mere liberale optagelse af medlemmer ikke altid har haft direkte relation til foredragsemnet, så har det stedse været og vil forhåbentlig i fremtiden være god tone, at fagpolitiske spørgsmål ikke berøres. Mange bemærkninger fra medlemmer viser, at Selskabets virksomhed som formidler af den kollegiale kontakt på tværs af fagpolitiske og beskæftigelsesmæssige skillelinier er højt værdsat.

Dette er utvivlsomt en af grundene til, at Danmarks farmaceutiske Selskab kan glæde sig over en af de højeste gennemsnitlige mødeprocenter ved foredragene sammenlignet med andre selskaber og foreninger. Der er således traditionel og reel baggrund for, at denne funktion blev indført i formålsparagraffen ved lovændringen i 1962. Apotekere og sygehusapotekere, provisorer, farmaceuter fra medicinindustri og handel, fra myndighedernes laboratorier, fra Danmarks farmaceutiske Højskole og mange andre steder mødes på neutral, viden-

skabelig grund i fælles stræben efter videnskabelige og praktiske mål, udveksler erfaringer og knytter personlige kontakter til gavn for farmacien som helhed.

Selskabet har nu blandt sine medlemmer et fyldigt indslag fra næsten alle de nævnte kategorier, og det er i de senere år blevet en uskreven lov, at de vigtigste af disse er repræsenteret ved et mandat i bestyrelsen, som, fra de oprindelige 4 medlemmer (med ubegrænset mulighed for genvalg), i 1931 blev udvidet til 5 og senest i 1962 til 6 medlemmer.

Formanden har med en enkelt undtagelse stedse været en aktiv lærer ved Danmarks farmaceutiske Højskole. Næstformandsposten har i de senere år traditionelt været besat med en apoteker, kassererposten med en provisor, medens sekretærposten er gået på skift mellem farmaceuter beskæftiget på sygehusapotekerne, myndighedernes laboratorier, DAK-laboratoriet m. m. Den etablerede tradition, at det femte medlem er en videnskabelig aktiv industrifarmaceut, vil det være naturligt at fortsætte, og med den nyoprettede 6. bestyrelsespost vil der være åbnet mulighed for dels at få samtidig repræsentation af nogle af de grupper, der hidtil har måttet besætte et mandat på skift, og dels at få andre geografiske områder end København og omegn repræsenteret i bestyrelsen samt i øvrigt få friere hænder til at knytte særlig kvalificerede personer til Selskabets ledelse.

Selskabet har lige fra sine første dage haft en intim tilknytning til Danmarks farmaceutiske Højskole. Møderne, der i de første seks år blev holdt i Studenterforeningens lokaler, har lige siden 1918 fundet sted i Læreanstaltens, senere Højskolens auditorier. Først i 1918 lykkedes det at overvinde følelsen af at profanere Alma maters hellige haller med den efterfølgende spising. Selskabet takker Højskolens skiftende ledere for husly i et langt åremål. I tredive år ser det ud til, at Selskabet til gengæld, alene, eller sammen med de fagpolitiske organisationer, har stået som vært ved en årlig selskabelighed på Læreanstalten den 1. november, hvor Læreanstaltens fødselsdag (1. nov. 1892) fejredes ved foredrag og spising.

Gensidigheden i denne tilknytning til Danmarks farmaceutiske Højskole har også givet sig udtryk i en betydelig foredragsaktivitet fra Højskolens personale og i, at alle de publikationer,

som Selskabet modtager bl. a. i udveksling med sit tidsskrift, Dansk Tidsskrift for Farmaci, indgår i Højskolens bibliotek (ca. 80 tidsskrifter) som gave fra Selskabet.

Udgivelsen af Dansk Tidsskrift for Farmaci blev påbegyndt i juli 1926 på initiativ af nuværende apoteker, dr. pharm. h. c. *J. K. Gjaldbæk* og betegner en milepæl i Selskabets historie. Det har ligesom Selskabet selv søgt at holde en rent videnskabelig linie og kun undtagelsesvis bragt egentligt foreningsstof. Det er lykkeligvis blevet reddet gennem kriser af forskellig art og også hidtil undgået den kommerialisering, som af nødvendighed er blevet andre fagblades lod. Bestyrelsen finder anledning til at rette en varm tak til den række uselviske medlemmer, der for et yderst beskedent eller slet intet honorar har nedlagt et stort arbejde i redaktionen af Selskabets tidsskrift og ofret megen fritid på dette arbejde, der ikke alene har været af almindelig redaktionel art, men også ofte været en detaljeret konsultativ virksomhed for ikke altid lige erfarne, videnskabelige skribenter.

Ideen til Selskabets guldmedalje blev ifølge protokollerne udkastet i 1936 af professor, dr. phil. *Carl Faurholt* under hans formandsperiode, og retningslinierne også udformet i hovedtræk af ham. Medaljen blev indstiftet af apoteker *Harald Barfoed* på Selskabets 25-års dag i 1937, der blev festligt fejret ved en sammenkomst på hotel d'Angleterre (Dansk Tidsskrift for Farmaci 11, 1937, pag. 245). Den interesse og bevågenhed, hvorved apoteker *Barfoed* stedse omfattede Selskabet og dets virksomhed, gav sig udtryk i, at han ikke alene bekostede de første uddelinger af medaljen, men også ved sin død i 1955 testamenterisk sikrede den fortsatte uddeling af denne videnskabelige hædersbevisning, der med hans egne ord skulle være »et udtryk for den respekt, han nærrede for velgjort arbejde, og stimulere en kappestrid om løsning af alvorlige fag-spørgsmål og velbegrundede videnskabelige undersøgelser«. Reglerne for tildelingen af medaljen, citeret fra indstiftelsesdokumentet, indgår nu i de reviderede love til inspiration for unge medlemmer, der får lovene tilsendt ved deres indtræden i Selskabet.

Medaljen, der er udført af den kgl. Mønts medaljør *Harald*

*Salomon*, bærer på bagsiden det 500 år gamle *Barfoed'ske* våben og indskriften: »Bene meritis de scientia pharmaceutica«. Den er i den forløbne tid uddelt til følgende: Apoteker, dr. pharm. h. c. *J. K. Gjaldbæk* (12/1 1938), professor, dr. phil. *Carl Faurholt* (2/11 1942), professor, dr. phil. *Sv. Aa. Schou* (6/10 1947), nuværende apoteker, dr. pharm. *F. Reimers* (24/11 1952) og afd. professor, dr. phil. *H. Baggsgaard Rasmussen* (13/1 1958).

Selskabets første æresmedlem, professor *Anders Christensen*, blev udnævnt i 1923, dog uden at der fandtes lovhjemmel herfor. Efter at en sådan var indført, udnævntes i 1937 i forbindelse med 25-års jubilæet Selskabets stifter apoteker *Harald Barfoed* og apoteker, mag. scient. *A. Wøhlk* til æresmedlemmer. Æresmedlemsbrevets tekst er på dansk og latin, den sidste version er udformet af afd. professor *Carsten Høeg*. Det prydes af et stik af gudinden *Flora*, reproduceret fra titelbladet af *Dispensatorium Hafniense 1658*.

Da Selskabet blev grundlagt i 1912, blev der af pessimister spået det en kort levetid. Det har nu med femti år bag sig vist sin levedygtighed. Meget er forandret i dette åremål. Tonen er mildnet mellem de to farmaceutiske, fagpolitiske foreninger, vel fordi udviklingen har medført, at mange fagpolitiske mål er nået, og synspunkterne bøjet mod hinanden af udviklingens lov, og fagkulturelle, orienterende funktioner, og uddannelsesproblemer er trådt i stedet. Alligevel kan man roligt spå Danmarks farmaceutiske Selskab en berettiget eksistens og håbe, at det vil udfylde en opgave, som det neutrale bindeled mellem alle farmaceuter, der er interesseret i deres fags fortsatte udvikling på videnskabeligt grundlag.

Et gammelt Selskab er levedygtigt, når det på traditionens grund forstår at tilpasse sig tiden og dens krav. De reviderede love af 1962 har på flere punkter betydet en sådan ajourføring. En af de vigtigste er vel § 5, der åbner mulighed for dannelse af såvel fagligt afgrænsede som geografiske sektioner. De første kan betyde en modernisering af Selskabets arbejdsform med små aktive arbejdsgrupper. De geografiske sektioner kan betyde, at Danmarks farmaceutiske Selskab i højere grad bliver *Danmarks*. Nægtes kan det vel ikke, at aktionsradius hidtil har været noget snævert begrænset til København og omegn. Det er



et for Selskabets fremtid glædeligt tegn, at ønsket om sektioner ikke er et bestyrelsesdiktat, men et spontant ønske fra aktive medlemmer. For en jysk sektion har der siden 1958 været arbejdet af interesserede kredse i Århus, Randers og Horsens. Den nærmeste fremtid vil afklare, om der kan opnås enighed om at lade Jysk farmaceutisk Forum indtræde som geografisk sektion af Selskabet. En arbejdsgruppe af analytisk interesserede medlemmer har allerede eksisteret i nogen tid under navnet Analytikerringen, og der er i dens bestyrelse ønske om tilslutning til Selskabet som en faglig sektion.

En intensiveret kontakt mellem medlemmerne indbyrdes og aktivering af disse vil være til gavn for farmaciens fremtid. Ikke mindre vigtigt er det at udbygge den kontakt med andre videnskabelige selskaber, som vi også hidtil har kunnet glæde os over.

Foruden med bl. a. Kemisk Forening og Selskabet for analytisk Kemi, som en farmaceut var medstifter af, kan vi først og sidst glæde os over et venskabeligt samarbejde med Danmarks Apotekerforening og Dansk Farmaceutforening, hvilket, foruden bl. a. økonomisk støtte ved flere lejligheder, har givet sig udtryk i dannelse i 1959 af Den danske Komité for internationalt farmaceutisk Samarbejde, hvori en repræsentant for Selskabet og hver af de to foreninger sidder. Danmarks farmaceutiske Selskab har siden 1936 været membre associé af Fédération Internationale Pharmaceutique, og er på disse måder med til at repræsentere Dansk Farmaci udadtil.

Skulle man sluttelig på Selskabets vegne forsøge at formulere nogle ønsker for fremtiden, må det, for at begynde med det mere jordbundne, blive et lidt mere rummeligt budget til løsning af gamle og nye opgaver herunder ikke mindst tidsskriftets drift.

Men vigtigst af alt er ønsket om, at Selskabet stedse må holde sin rent fagligt-videnskabelige linie og bevare en høj standard her, samtidig med at man giver plads for og stimulerer spirende, ikke afsluttet arbejde. Gid alle medlemmer, ikke mindst de unge, ville tage ordlyden af deres medlemsbrev virkelig alvorligt. Det ville være meget ønskeligt, om flere i denne

aldersklasse ville forelægge originalarbejder ved Selskabets møder. Rigelige midler står nu til ungdommens rådighed til videreuddannelse og videnskabelig forskning. Man må inderligt håbe, at der også altid vil være egnet menneskemateriale for hånden inden for farmacien, både til en søgen efter sandheden for dens egen skyld og til løsning af de mere praktiske opgaver. Direktør *Wolffbrandts* artikel i dette nummer giver stof til eftertanke i denne henseende. Der er af et medlem fremsat det udmærkede forslag, at enhver lic. pharm. burde levere mindst én oversigtsartikel over sit arbejdsfelt til tidsskriftet som et led i studiet.

Hvis Selskabet, hvad der nu ved sektionsparagraffen er åbnet mulighed for, i højere grad end hidtil bliver *Danmarks* farmaceutiske Selskab, vil det kunne være med til at holde også farmaciens udøvere ud over vort land aktive og interesserede.

I en tid, hvor merkantile interesser, i hvert fald delvis, er drivkraften til skabelse af et utal af nye lægemidler, og mange farmaceuter udfører informationsarbejde, er det vigtigt, at alle kræfter, også Selskabets, sættes ind for at fastholde, at lægemidler først og fremmest skal tjene patienternes tarv. Gid Selskabet må være med til at holde de etiske og videnskabelige idealer højt inden for vort fag.

*Helmer Kofod.*